

**PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY
W RODZINIE ORAZ OCHRONY OFIAR PRZEMOCY
W RODZINIE NA TERENIE POWIATU ZGORZELECKIEGO
NA LATA 2021 - 2027**

ROZDZIAŁ I

DIAGNOZA I DEFINICJE

Trudno jest wskazać definicję przemocy przyjmowaną w literaturze jako jednoznacznie akceptowaną i obowiązującą. Choć termin „przemoc” jest w powszechnym użyciu i rozumiemy go intuicyjnie, jest to pojęcie wieloznaczne i różnorodnie się przejawia, co prowadzi do sporów wśród teoretyków. Złożony charakter przemocy sprawia, że stanowi ona przedmiot badań naukowców bardzo wielu dyscyplin.

Różnice w definiowaniu przemocy są tym bardziej widoczne, gdy przeanalizujemy zakres znaczeniowy istniejących definicji. Przemoc w wąskim znaczeniu jest traktowana jako odpowiednik agresji czysto fizycznej. Szersze ujęcie przemocy obejmuje również inne kategorie agresji, tzw. psychicznej, przejawiającej się w różnorodnych werbalnych i fizycznych formach o cechach przymusu i ograniczenia wolności. W jeszcze szerszym ujęciu zawrzeć można także formy zinstytucjonalizowane i będące wynikiem różnorodnych układów społeczno – kulturowych i politycznych.

Badacze problematyki przemocy wskazują, że trudne jest znalezienie definicji przemocy obejmującej wszystkie znaczenia przypisywane temu pojęciu. Możliwe jest jednak wskazanie pewnych elementów wspólnych – w literaturze podkreślane są dwa kluczowe warunki, które muszą zaistnieć, aby stwierdzić akt przemocy. A mianowicie – przemoc jest intencjonalnie stosowanym nadużyciem własnej przewagi. W tym ujęciu przemoc po pierwsze służy realizacji celów sprawcy, który działa z określoną intencją; po drugie przemoc jest możliwa w sytuacji nierównowagi sił, jest nadużyciem przewagi, niekoniecznie fizycznej, ale także tej wynikającej z posiadania władzy czy pełnienia roli społecznej.

Definicja sformułowana przez WHO wskazuje, iż przemoc jest zamierzonym użyciem siły fizycznej lub władzy, zagrażającym lub rzeczywistym, przeciwko sobie, drugiej osobie, lub przeciwko grupie lub społeczności, które powoduje, lub jest wysoce prawdopodobne, że spowoduje, obrażenia, śmierć, krzywdę psychiczną, zaburzenia w rozwoju lub deprawację.

Definicja ta wiąże intencjonalność z popełnieniem aktu, niezależnie od skutku, jaki on powoduje.

Pojęcie krzywdzenia jest dynamiczne, cechuje je kulturowa i czasowa zmienność, która wynika z niemożności oddzielenia samego zjawiska od kontekstu społecznego i kulturowego, od systemu, który je identyfikuje.

Motywacja podejmowania działań ochrony dzieci przed przemocą, powiązana ze sposobem definiowania oraz percepcją przemocy jest istotnym wątkiem w historii zmiany społecznego postrzegania problemu krzywdzenia dzieci.

Na początku XIX wieku nastąpił intensywny rozwój całego ruchu w obronie dziecka i jego praw. Jednak wg niektórych autorów, początkowe znaczące działania dążące do

zmiany sposobu traktowania dzieci i poprawy ich sytuacji, wynikały z dbania o interes społeczny i były przejawem realizowania „dobra ogółu”, a nie afirmacji dziecka jako jednostki i poszanowania jego indywidualnych praw (Bartmann, 1999).

Występowanie zjawiska przemocy wiązano niemal wyłącznie z rodzinami patologicznymi. Rodzina była traktowana jako komórka w społecznym organizmie i jeśli społeczeństwo miało pozostać zdrowe, musiało się zabezpieczyć przed chorymi komórkami. Dzieci wychowywane w rodzinach zwanych patologicznymi traktowano jako jednostki potencjalnie niebezpieczne, zdeprawowane, zagrażające porządkowi społecznemu. Konieczność ochrony dziecka była więc swoistym sposobem ochrony całego społeczeństwa przed przestępczością.

Obecnie wyróżnia się najczęściej 6 rodzajów przemocy:

Fizyczna – naruszenie nietykalności fizycznej. Przemoc fizyczna jest intencjonalnym zachowaniem powodującym uszkodzenie ciała lub niosącym takie ryzyko, np.: popychanie, szarpanie, ciągnięcie, szturchanie, klepanie, klapsy, ciągnięcie za uszy, włosy, szczypanie, kopanie, bicie ręką, pięścią, uderzenie w twarz – tzw. „policzek”, przypalanie papierosem, duszenie, krępowanie ruchów, itp.

Psychiczna – naruszenie godności osobistej. Przemoc psychiczna zawiera przymus i groźby np.: obrażanie, wyzywanie, osądzanie, ocenianie, krytykowanie, straszenie, szantażowanie, grożenie, nieliczenie się z uczuciami, krzyczenie, oskarżanie, obwinianie, oczernianie, krzywdzenie zwierząt, czytanie osobistej korespondencji, ujawnianie tajemnic, sekretów, wyśmiewanie, lekceważenie, itp. Przemoc psychiczna jest najczęstszą formą przemocy i jest trudna do udowodnienia.

Seksualna – naruszenie intymności. Przemoc seksualna polega na zmuszaniu osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowaniu aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania o zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić. Przymus może polegać na bezpośrednim użyciu siły lub emocjonalnym szantażu, np.: wymuszanie pożycia, obmacywanie, gwałt, zmuszanie do niechcianych praktyk seksualnych, nieliczenie się z życzeniami partnerki/partnera, komentowanie szczegółów anatomicznych, ocenianie sprawności seksualnej, wyglądu, itp.

Ekonomiczna – naruszenie własności. Przemoc ekonomiczna wiąże się z celowym niszczeniem czyjejś własności, pozbawianiem środków lub stwarzaniem warunków, w których nie są zaspokajane niezbędne do przeżycia potrzeby, np.: niszczenie rzeczy, włamanie do zamkniętego osobistego pomieszczenia, kradzież, używanie rzeczy bez pozwolenia, zabieranie pieniędzy, przeglądanie dokumentów, dysponowanie czyjąś własnością, zaciąganie pożyczek „na wspólne konto”, sprzedawanie osobistych lub wspólnych rzeczy bez zgody, zmuszanie do spłacania długów, itp.

Zaniedbanie – naruszenie obowiązku do opieki ze strony osób bliskich. Jest formą przemocy ekonomicznej i oznacza np.: nie dawanie środków na utrzymanie, pozbawianie jedzenia, ubrania, schronienia, brak pomocy w chorobie, nie udzielenie

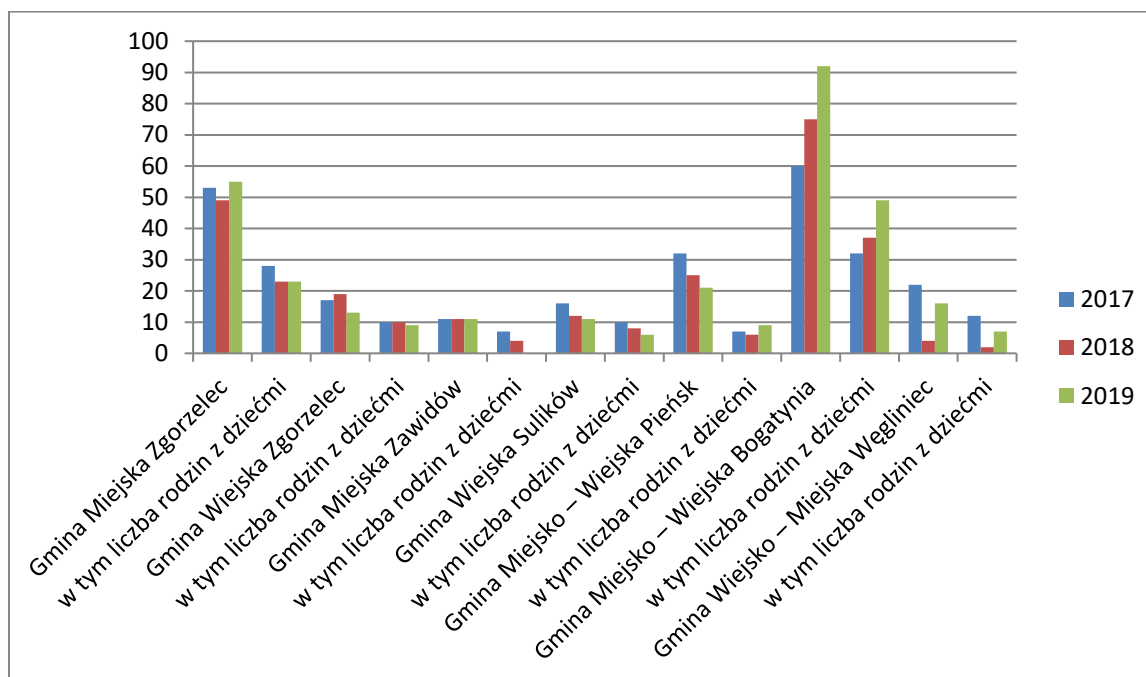
pomocy, uniemożliwianie dostępu do miejsc zaspokojenia podstawowych potrzeb: mieszkania, kuchni, łazienki, łóżka itp.

Cyberprzemoc – to inaczej przemoc z użyciem nowych technologii. Do takich działań zalicza się m.in. wyzywanie, straszenie, poniżanie kogoś w internecie lub przy użyciu telefonu, robienie komuś zdjęć lub filmów bez jego zgody, ich publikowanie i rozsyłanie lub podszywanie się pod kogoś w sieci. Cyberprzemoc może dotknąć wszystkich użytkowników internetu, bez względu na wiek czy poziom umiejętności posługiwania się komputerem. Sprawcy cyberprzemocy mają wrażenie że są anonimowi, co pobudza i zachęca ich do działania.

Celem niniejszego programu jest określenie zadań i kierunków działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W związku z tym zebrano dane z ostatnich trzech lat, aby podsumować nasilenie problemu przemocy oraz na ich podstawie dobrać odpowiednie instrumenty działania.

Dane pozyskane zostały od ośrodków pomocy społecznej, PCPR oraz placówek oświatowych powiatu zgorzeleckiego.

Liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie karty” /w tym liczba rodzin z dziećmi			
	2017	2018	2019
Gmina Miejska Zgorzelec	53	49	55
w tym liczba rodzin z dziećmi	28	23	23
Gmina Wiejska Zgorzelec	17	19	13
w tym liczba rodzin z dziećmi	10	10	9
Gmina Miejska Zawidów	11	11	11
w tym liczba rodzin z dziećmi	7	4	6
Gmina Wiejska Sulików	16	12	11
w tym liczba rodzin z dziećmi	10	8	6
Gmina Miejsko – Wiejska Pieńsk	32	25	21
w tym liczba rodzin z dziećmi	7	6	9
Gmina Miejsko – Wiejska Bogatynia	60	75	92
w tym liczba rodzin z dziećmi	32	37	49
Gmina Wiejsko – Miejska Węgliniec	22	4	16
w tym liczba rodzin z dziećmi	12	2	7

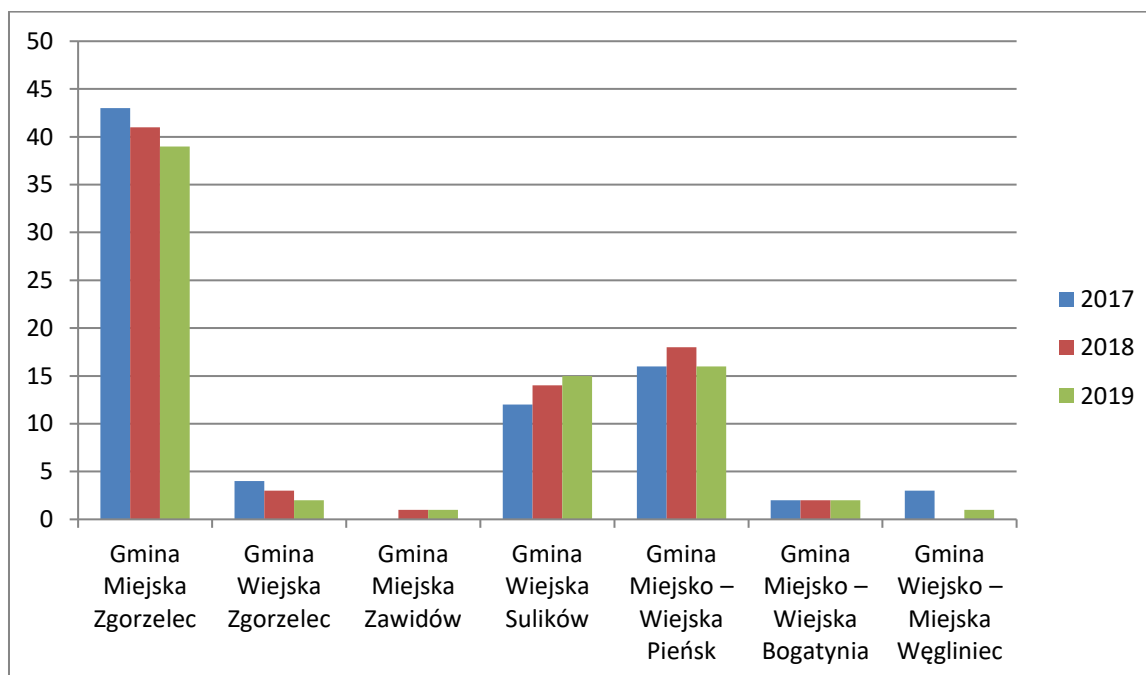

Na powyższym wykresie widać jak kształtuje się obecnie liczba prowadzonych procedur „Niebieskiej Karty”. Oczywiście nie oddaje to pełnego obrazu problemu jaką jest przemoc w gminach powiatu zgorzeleckiego. W społeczeństwie nadal pokutują powtarzane przez dziesięciolecia powiedzenia: „Wolność Tomku w swoim domku”, „Zły to ptak, co własne gniazdo kala” czy „Nie mów nikomu co się dzieje w domu!”.

Ważną kwestią jest więc stworzenie prostego, przejrzystego w stosowaniu programu, który nie obarczy jego realizatorów mnóstwem dokumentacji związanej ze sprawozdawczością czy monitoringiem ale wszystkie siły, energię i kreatywność pozwoli przeznaczyć na pracę u podstaw – edukowanie społeczeństwa, uwrażliwienie na potrzeby innych i wychowywanie kolejnego pokolenia mądrzej.

Liczba rodzin z dziećmi korzystających ze wsparcia asystenta rodziny

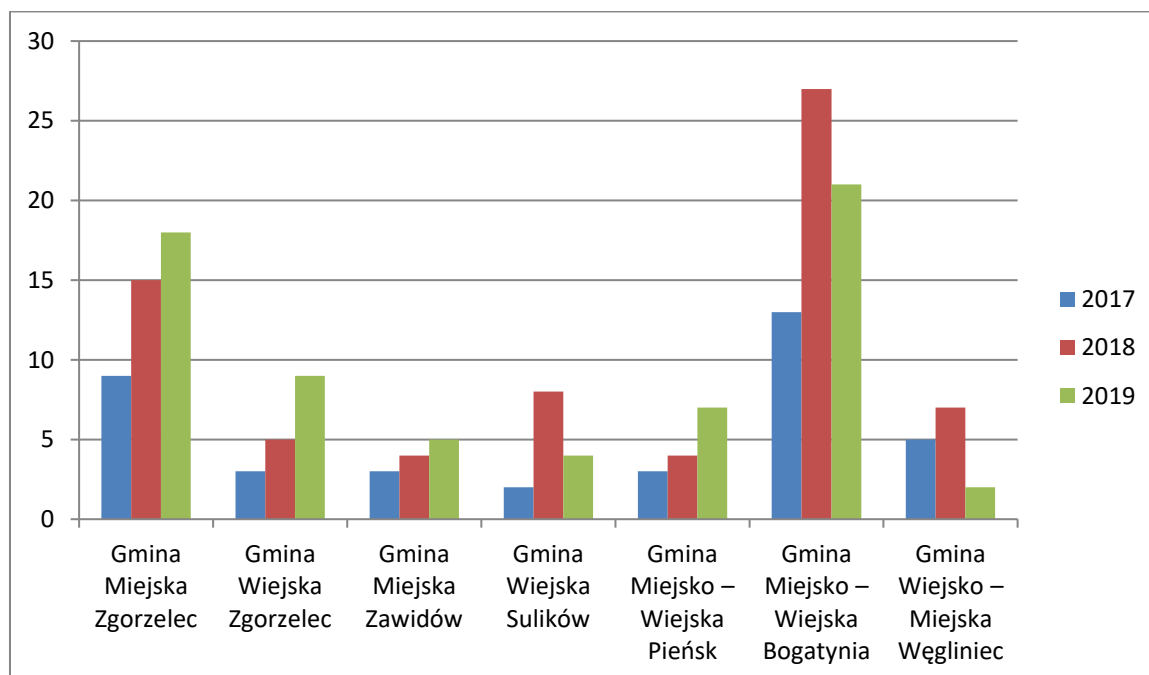
	2017	2018	2019
Gmina Miejska Zgorzelec	43	41	39
Gmina Wiejska Zgorzelec	4	3	2
Gmina Miejska Zawidów	0	1	1
Gmina Wiejska Sulików	12	14	15
Gmina Miejsko – Wiejska Pieńsk	16	18	16
Gmina Miejsko – Wiejska Bogatynia	2	2	2
Gmina Wiejsko – Miejska Węgliniec	3	0	1

Liczba rodzin korzystających ze wsparcia asystenta rodziny to ważny wskaźnik ze względu na zasady możliwości skorzystania z tego rodzaju pomocy. Asystent rodziny bowiem to wsparcie udzielane rodzinie na wniosek. Oczywiście różne instytucje mogą zachęcać do skorzystania z tej możliwości, jednak ostateczna decyzja pozostaje w rękach osoby potrzebującej wsparcia. Często jest to pierwszy krok na drodze ku zmianie. Wsparcie asystenta – szczególnie, gdy w rodzinie są dzieci nie wystarczy. W pomoc rodzinie powinny być zaangażowane wszystkie podmioty mogące pomóc – policja (w przypadkach interwencyjnych), PCPR (w sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej), placówki oświatowe oraz organizacje pozarządowe (jeśli jakiś członek rodziny do nich należy). Niezmiernie istotne jest aby komunikacja pomiędzy podmiotami pomocowymi była sprawna, skuteczna i ukierunkowana na wspólny cel.

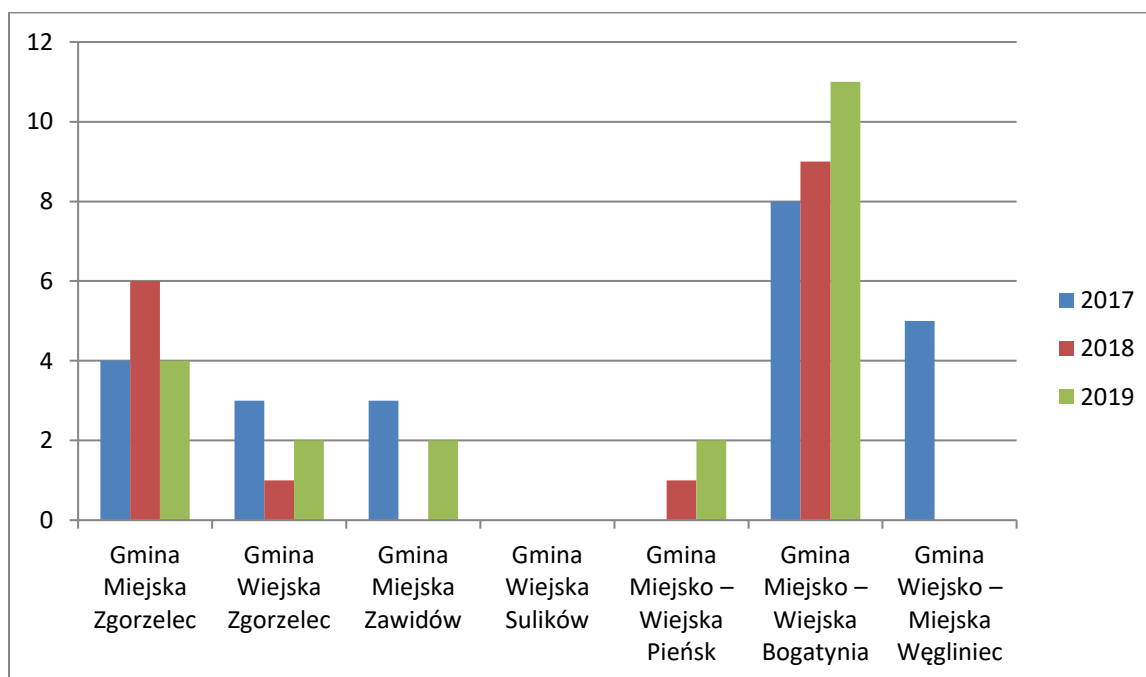
Odrębne, nie skoordynowane działania mogą przynieść skutek odwrotny od zamierzonego, a nawet zniechęcić rodzinę lub ofiarę przemocy do jakichkolwiek działań – brak jednolitego działania może być odebrany jako brak kompetencji. Dobra skuteczność instytucji oraz organizacji jest więc niezbędnym elementem systemu przeciwdziałania przemocy – zarówno w zakresie profilaktyki jak i ogółu zadań skierowanych zarówno do ofiar jak i sprawców przemocy.

Liczba rodzin biologicznych, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej			
	2017	2018	2019
Gmina Miejska Zgorzelec	9	15	18
Gmina Wiejska Zgorzelec	3	5	9
Gmina Miejska Zawidów	3	4	5
Gmina Wiejska Sulików	2	8	4
Gmina Miejsko – Wiejska Pieńsk	3	4	7
Gmina Miejsko – Wiejska Bogatynia	13	27	21
Gmina Wiejsko – Miejska Węgliniec	5	7	2
Powiat Zgorzelecki razem	38	70	66

Liczba procedur „Niebieskiej Karty”, w których osobą doświadczającą przemocy jest dziecko (liczba dzieci bezpośrednio doświadczających przemocy)

	2017	2018	2019
Gmina Miejska Zgorzelec	4	6	4
Gmina Wiejska Zgorzelec	3	1	2
Gmina Miejska Zawidów	3	0	2
Gmina Wiejska Sulików	0	0	0
Gmina Miejsko – Wiejska Pieńsk	0	1	2
Gmina Miejsko – Wiejska Bogatynia	8	9	11
Gmina Wiejsko – Miejska Węgliniec	5	0	0
Powiat Zgorzelecki razem	23	17	21

Jak obrazują powyższe dane nasilenie przemocy względem dzieci nie jest odzwierciedleniem w ilości rodzin objętych pracą asystentów czy choćby ilością procedur „Niebieskich Kart”. Jak bowiem odnieść się do tego, że według Niebieskich Kart liczba dzieci doświadczających przemocy bezpośrednio nie przekracza 23 osób (najwyższy wynik w ciągu 3 lat), a rodzin, z których zostały odebrane dzieci na podstawie orzeczenia sądu jest nawet 70 (najwyższy wynik w ciągu 3 ostatnich lat)?

A przecież każde dziecko (posiadające żyjących rodziców), które musi zostać umieszczone w pieczy zastępczej doświadcza przemocy – psychicznej, fizycznej lub zaniedbania, a najczęściej wszystkich jednocześnie.

Zebrane dane nie są jednak błędne. Wskazujemy je celowo, aby pokazać jak interdyscyplinarnie należy patrzeć na problem przemocy. Nie tylko przez pryzmat procedury „Niebieskiej Karty” ale i na sprawy prowadzone przez Sąd Rodzinny w zakresie ograniczania praw rodzicielskich w ogóle, również poprzez umieszczanie dzieci w pieczy zastępczej, a także postępowania prowadzone przez policję i prokuraturę oraz sąd – karny i cywilny.

W programie również zebrane zostały tu dane ze wszystkich placówek oświatowych powiatu zgorzeleckiego dotyczące przemocy i agresji.

Pytania, które postawiono placówkom to:

1. Liczba udokumentowanych sytuacji z występowaniem przemocy/agresji wśród uczniów.
2. Liczba spotkań/zebrań z rodzicami związanych z konkretnymi sytuacjami przemocowymi dot. uczniów (przemoc rówieśnicza).
3. Liczba sytuacji związanych z agresją, przemocą, które zakończyły się interwencją policji.
4. Liczba sytuacji związanych z agresją, przemocą, które zakończyły się skierowaniem (zaleceniem) do poradni psychologiczno – pedagogicznej.
5. Liczba sytuacji związanych z agresją, przemocą, które zakończyły się skierowaniem sprawy do sądu rodzinnego i nieletnich.

GMINA POŁOŻENIA PLACÓWKI OŚWIATOWEJ	LICZBA UDOKUMENTOWANYCH SYTUACJI Z WYSTĘPOWANIEM PRZEMOCY/AGRESJI WŚRÓD UCZNIÓW		
	2017	2018	2019
BOGATYNIA	115	127	156
PIEŃSK	10	13	14
SULIKÓW	59	57	56
WĘGLINIEC	49	74	90
ZAWIDÓW	1	2	2
ZGORZELEC GMINA	12	37	17
ZGORZELEC MIASTO	219	205	209
POWIAT ZGORZELECKI RAZEM	465	515	544

GMINA POŁOŻENIA PLACÓWKI OŚWIATOWEJ	LICZBA SPOTKAŃ/ZEBRAŃ Z RODZICAMI ZWIĄZANYCH Z KONKRETNymi SYTUACJAMI PRZEMOCOWYMI DOT. UCZNIÓW (PRZEMOC RÓWIEŚNICZA).		
	2017	2018	2019
BOGATYNIA	93	115	142
PIEŃSK	0	0	3
SULIKÓW	31	44	32
WĘGLINIEC	31	38	35
ZAWIDÓW	1	2	2
ZGORZELEC GMINA	14	33	24
ZGORZELEC MIASTO	121	139	125
POWIAT ZGORZELECKI RAZEM	291	371	363

GMINA POŁOŻENIA PLACÓWKI OŚWIATOWEJ	LICZBA SYTUACJI ZWIĄZANYCH Z AGRESJĄ, PRZEMOCĄ, KTÓRE ZAKOŃCZYŁY SIĘ INTERWENCJĄ POLICJI.		
	2017	2018	2019
BOGATYNIA	7	9	11
PIEŃSK	0	0	0
SULIKÓW	0	1	0
WĘGLINIEC	0	0	0
ZAWIDÓW	0	0	0
ZGORZELEC GMINA	2	2	2
ZGORZELEC MIASTO	20	15	14
POWIAT ZGORZELECKI RAZEM	29	27	27

GMINA POŁOŻENIA PLACÓWKI OŚWIATOWEJ	LICZBA SYTUACJI ZWIĄZANYCH Z AGRESJĄ, PRZEMOCĄ, KTÓRE ZAKOŃCZYŁY SIĘ ZALECENIEM WIZYTY W PORADNI PSYCHOLOGICZNO – PEDAGOGICZNEJ.		
	2017	2018	2019
BOGATYNIA	24	25	27
PIEŃSK	6	10	10
SULIKÓW	14	12	11
WĘGLINIEC	8	7	3
ZAWIDÓW	0	0	0
ZGORZELEC GMINA	2	2	2
ZGORZELEC MIASTO	20	15	14
POWIAT ZGORZELECKI RAZEM	74	71	67

GMINA POŁOŻENIA PLACÓWKI OŚWIATOWEJ	LICZBA SYTUACJI ZWIĄZANYCH Z AGRESJĄ, PRZEMOCĄ, KTÓRE ZAKOŃCZYŁY SIĘ SKIEROWANIEM SPRAWY DO SĄDU RODZINNEGO I NIELETNICH.		
	2017	2018	2019
BOGATYNIA	9	11	12
PIEŃSK	1	2	1
SULIKÓW	0	0	0
WĘGLINIEC	11	13	8
ZAWIDÓW	0	0	0
ZGORZELEC GMINA	2	2	2
ZGORZELEC MIASTO	15	21	14
POWIAT ZGORZELECKI RAZEM	38	49	37

Dane dotyczące przemocy stosowanej przez i wobec dzieci i młodzieży są niepokojące. Fundacja Po drugie, z którą zgorzelecki PCPR współdziałała prowadząc Kampanię 19 dni przeciwko przemocy i krzywdzeniu dzieci i młodzieży zebrała je oraz przeprowadziła i wydała „Analizę polskiego systemu ochrony dzieci przed krzywdzeniem”.

Z tych danych wynika, że w latach 2017 – 2019:

- łącznie 5965 dzieci i młodzieży dokonało samobójstwa;
- w grupie wiekowej 7-12 lat odnotowano 100 przypadków samobójczych, a w grupie wiekowej 13 – 18 aż 2353;

- w grupie młodzieży i młodych dorosłych (19-24 lata) – 3512;
- porównując rok 2018 i 2019 – w każdej grupie wiekowej nastąpił wzrost zamachów samobójczych i ponad dwukrotny wzrost liczby osób, które w ich skutku straciły życie;
- dzieci, które doznały przemocy rówieśniczej, ponad siedmiokrotnie częściej podejmowały próby samobójcze. Te, które doświadczyły wykorzystania seksualnego lub bycia świadkiem przemocy domowej podejmowały takie próby trzy razy częściej;

W tych samych latach (2017 – 2019):

- 7 na 10 nastolatków w wieku 11–17 lat oświadczyło, że doświadczyło w swoim życiu przynajmniej jednego rodzaju krzywdzenia;
- przemocy ze strony bliskich dorosłych doświadczyło 41% młodych ludzi;
- co trzeci badany (33%) doznał ze strony bliskich dorosłych przemocy fizycznej, a co piąty – przemocy psychicznej;
- co piąty nastolatek w wieku 13–17 lat miał obciążające doświadczenie seksualne, obejmujące przemoc seksualną, werbowanie do celów seksualnych w internecie lub ekshibicjonizm;
- siedem procent badanych w wieku 13–17 lat doświadczyło wykorzystania seksualnego;
- dzieci, które doświadczyły przemocy rówieśniczej oraz te, które doznały przemocy ze strony bliskich dorosłych, trzykrotnie częściej okaleczały się;
- sprawcami zarówno przemocy fizycznej, jak i psychicznej wobec dzieci, są najczęściej rodzice.

Dane za 2019 rok, dotyczące całego kraju (www.statystyka.policja.gov.pl) :

Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta”	74 313 (w tym 61 076 wszczynających procedurę i 13 237 dotyczących kolejnych przypadków w trakcie procedury)
Ogólna liczba ofiar przemocy	88 032
Liczba ofiar – kobiet	65 195
Liczba ofiar – mężczyzn	10 676
Liczba ofiar – małoletnich	12 161
Ogólna liczba osób podejrzewanych o przemoc	74 910
Liczba podejrzewanych sprawców – kobiet	6 448
Liczba podejrzewanych sprawców – mężczyzn	68 148

Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta”	74 313 (w tym 61 076 wszczynających procedurę i 13 237 dotyczących kolejnych przypadków w trakcie procedury)
Liczba podejrzewanych sprawców – nieletnich	314
Ogólna liczba podejrzewanych sprawców będących pod wpływem alkoholu	42 583
Podejrzewani sprawcy pod wpływem alkoholu - kobiety	2 126
Podejrzewani sprawcy pod wpływem alkoholu - mężczyźni	40 435
Podejrzewani sprawcy pod wpływem alkoholu – nieletni	22
Liczba dzieci umieszczonych w nie zagrażającym im miejscu (np. rodzina zastępcza, placówka opiekuńcza) podczas interwencji policji	309

Natomiast w naszym powiecie dane policyjne przedstawiają się następująco:

WSKAŹNIK	2017	2018	2019
Liczba postępowań wszczętych z art. 207 kk	47	32	32
Liczba odmów wszczęć z art. 207kk	59	57	47
Liczba postępowań z art. 207 kk zakończonych aktem oskarżenia	8	13	12
Liczba postępowań wszczętych z art. 156 kk	7	5	1
Liczba odmów wszczęć z art. 156 kk	0	2	0
Liczba postępowań z art. 156 kk zakończonych aktem oskarżenia	1	4	0
Liczba postępowań wszczętych z art. 157 kk	22	26	35

Liczba odmów wszczęć z art. 157 kk	16	22	26
Liczba postępowań z art. 157 kk zakończonych aktem oskarżenia	8	6	10
Liczba pokrzywdzonych kobiet w postępowaniach dot. przemocy (psychicznej, fizycznej, seksualnej, ekonomicznej) według zgłoszeń	89	76	111
Liczba pokrzywdzonych mężczyzn w postępowaniach dot. przemocy (psychicznej, fizycznej, seksualnej, ekonomicznej) według zgłoszeń	19	17	14
Liczba pokrzywdzonych dzieci w postępowaniach dot. przemocy (psychicznej, fizycznej, seksualnej, ekonomicznej) według zgłoszeń	28	21	20
Liczba spraw, gdzie sprawcą przemocy był nieletni (poniżej 18 lat)	1	0	2
Rodzaj podejmowanych czynności profilaktycznych i ich ilość – w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	93	112	90
Ilość interwencji domowych	56	38	73
W tym, gdzie sprawca zajścia był nietrzeźwy lub pod wpływem substancji psychoaktywnych	50	30	67

Z zebranych z różnych jednostek danych w jednoznaczny sposób wynika, że są dwa główne środowiska, którym należy zająć się walcząc z przemocą – rodzina oraz szkoła. Tylko przy jednoczesnym działaniu możemy mieć nadzieję na przerwanie błędnego koła. Nie zmieniła się także ogólna dynamika zjawiska jakim jest przemoc. Nadal głównie ofiarami są dzieci i kobiety a sprawcami mężczyźni. Nadal ilość interwencji, gdy sprawca jest nietrzeźwy lub pod wpływem substancji psychoaktywnych stanowi duży ich odsetek.

ROZDZIAŁ II

PODMIOTY ZAANGAŻOWANE W PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY ORAZ MOŻLIWY ZAKRES ICH DZIAŁAŃ

Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie jest sprawą bardzo interdyscyplinarną i bez szerokiego podejścia niemożliwe jest stworzenie spójnego, działającego systemu.

Nie da się bowiem skutecznie wesprzeć osoby doznającej przemocy jeśli zaniedba się jakieś aspekty życia:

- zdrowie fizyczne,
- zdrowie psychiczne,
- stan emocjonalny będący sumą przeszłych przeżyć, stanu osoby w chwili przerwania ciszy oraz posiadanych sił na zmianę swojej sytuacji w przyszłości,
- pracę/naukę,
- więzi i wsparcie bliskich osób,
- możliwość samodzielnego mieszkania – bez osoby stosującej przemoc,
- inne – związane z indywidualną sytuacją konkretnej osoby.

Dlatego w realizację programu zaangażowane będą podmioty:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Zgorzelcu – jako koordynator,
- policja,
- ośrodki pomocy społecznej,
- sąd rejonowy,
- miejskie i gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych,
- kuratorzy sądowi,
- organizacje pozarządowe i inne instytucje mające do czynienia z dziećmi i rodziną, a także pracą z osobami uzależnionymi i stosującymi przemoc,
- placówki oświatowo – wychowawcze,
- placówki opieki zdrowotnej,
- kościoły i związki wyznaniowe,
- zespoły interdyscyplinarne w gminach,
- PCPR w Lubaniu oraz Starostwo Powiatowe w Lubaniu.

Zakres i sposób działań poszczególnych podmiotów jest opisane w przepisach szczególnych dotyczących tych jednostek. Największą jednak rolę w funkcjonowaniu programu będą miały te zasady, które nie są sformalizowane:

- szybka ścieżka działania,
- sprawna wzajemna komunikacja,
- wysoki poziom umiejętności pracowników merytorycznych zajmujących się sprawami.

ROZDZIAŁ III

CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Cele programu:

1. Zmniejszenie skali problemu jakim jest przemoc w rodzinie.
2. Zwiększenie skuteczności ochrony osób doznających przemocy w rodzinie i zwiększenie dostępności pomocy.
3. Zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Kierunki działania dla realizacji w/w celów:

1. Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie w skali powiatu zgorzeleckiego w formie corocznych sprawozdań składanych w Centralnej Aplikacji Statystycznej.
2. Podnoszenie wrażliwości społecznej wobec przemocy w rodzinie.
3. Podnoszenie kompetencji podmiotów zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie.
4. Udzielanie profesjonalnej pomocy i wielokierunkowego wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie.
5. Oddziaływania korekcyjno – edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.
6. Zapewnienie miejsc osobom doznającym przemocy w Ośrodkach Wsparcia oraz Ośrodkach Interwencji Kryzysowej.
7. Zintegrowane działania wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację programu.

Przemoc w rodzinie jest tematem niezwykle szerokim. Dzieje się tak między innymi z powodu wielości rodzajów przemocy. Wobec każdego z nich potrzebne są inne narzędzia oddziaływań. Niezmienny natomiast pozostaje krąg odbiorców, do których kierowany jest program przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

1. Osoby doznające przemocy,
2. Osoby stosujące przemoc,
3. Świadkowie przemocy.

Z danych przedstawionych w diagnozie wynika m.in. że osobami najczęściej doświadczającymi przemocy w rodzinie są kobiety i dzieci. Osoby stosujące przemoc natomiast to w przeważającej części mężczyźni. Większość osób stosujących przemoc domową działa pod wpływem alkoholu. Dlatego tak ważne jest współdziałanie związanej z terapią uzależnień. Uzależnienie bowiem powoduje zmiany w obrębie zachowań społecznych człowieka. Same programy korekcyjno – edukacyjne nie wystarczą. Potrzebna jest specjalistyczna terapia uzależnienia, systematyczna praca socjalna z uzależnionym oraz wgląd w jego aktualną sytuację bytową, rodzinną i społeczną.

Zagrożenia w osiągnięciu celów programu:

- Głównym zagrożeniem realizacyjnym jest brak pieniędzy budżetowych i możliwości pozyskania ich z innych źródeł. To przede wszystkim pieniądze będą decydowały o możliwości realizacji kolejnych punktów omawianego programu.
- Mała świadomość społeczna na temat przemocy.
- Panujące stereotypy.
- Uzależnienia od alkoholu i narkotyków.
- Zbyt mała infrastruktura socjalna w powiecie oraz zbyt niski poziom wynagrodzeń. Wypalenie zawodowe pracowników pomocy społecznej.
- Zbyt niski poziom współpracy podmiotów które powinny wykonywać komplementarne działania.
- Ubóstwo i bezrobocie.

Kierunki:

Kierunek I – Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie w skali powiatu.

Zjawisko przemocy zmienia się i ewaluuje. Konieczne jest więc systematyczne badanie jego zmian. W tym celu skala zjawiska będzie corocznie monitorowana na podstawie danych pozyskiwanych od ośrodków pomocy społecznej funkcjonujących na terenie powiatu zgorzeleckiego.

W ślad za pojawiającymi się problemami, powołany w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie zespół ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz interwencji kryzysowej, będzie adekwatnie do potrzeb ustalał możliwości wsparcia i usprawnień procedur pomocowych osobom znajdującym się w kryzysie.

Praca zespołu będzie polegać na szczegółowej i szybkiej wymianie informacji w temacie przemocy w rodzinie, przekazywania informacji w sytuacjach interwencyjnych a także gromadzenie danych umożliwiających ewaluację i monitoring programu.

Kierunek II – Podnoszenie wrażliwości społecznej wobec przemocy w rodzinie.

Przemoc w rodzinie najczęściej dotyczy zdarzeń mających miejsce w domu rodzinnym, Cztery ściany nie są jednak murem odgradzającym rodzinę od reszty świata. Zawsze

istnieje jakieś środowisko społeczne otaczające rodzinę, w której występuje problem. Sytuacją wzorcową byłoby osiągnięcie stanu, w którym każdemu zauważonemu aktowi przemocy, nieważne jakiego rodzaju, towarzyszyłaby interakcja w postaci odpowiedzi środowiska – świadków takiego zajścia. Oddziaływanie takie miałyby dwa walory: szybszą pomoc doznającemu przemocy oraz przekonanie osoby ją stosującej, że nie jest bezkarna, a jej czyny nie przechodzą niezauważone.

Najbardziej efektywnym sposobem oddziaływania na społeczeństwo jest zintensyfikowana kampania społeczna oddziałująca w wielu miejscach aktywności ludzkiej. Przełamanie tematu tabu wpajanego przez wiele pokoleń nie jest sprawą łatwą, lecz ze wszech miar pożądaną.

Wrażliwość społeczna dotyczy różnych grup ludzkich i tak powinna być budowana. Dokładne wskazanie działań tego kierunku ujęte jest w powiatowym programie profilaktycznym.

Kierunek III – Podnoszenie kompetencji podmiotów zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie.

Wszyscy pracownicy, którzy mają do czynienia z przemocą w rodzinie zdają sobie sprawę z rozległości wiedzy i umiejętności, które muszą posiadać. Każda bowiem sytuacja jest inna, podopieczni mają bardzo różne problemy i aby skutecznie świadczyć pomoc konieczne jest obeznanie z wieloma procedurami oraz gałęziami wiedzy.

Podnoszenie kompetencji realizowane będzie w szczególności poprzez:

- organizowanie szkoleń,
- udział w konferencjach, warsztatach oraz innych formach podnoszących umiejętności,
- wzajemną samopomoc szkoleniową organizacji zaangażowanych w realizację programu z zakresu posiadanych przez siebie zasobów,
- przygotowywanie, wydawnictwo oraz kolportaż materiałów edukacyjno – informacyjnych,
- bieżące tworzenie oraz korzystanie z Banku Dobrych Praktyk.

Kierunek IV – udzielanie profesjonalnej pomocy i wielokierunkowego wsparcia ofiarom przemocy w rodzinie.

Działania pomocowe dla ofiar przemocy w rodzinie powinny być podejmowane wielokierunkowo oraz, w miarę możliwości niezwłocznie po zaistnieniu aktu przemocy.

W grę wchodzi tutaj wiele różnych sposobów oddziaływań:

- psychologiczne,
- terapeutyczne,
- prawne,
- materialno – bytowe,
- usamodzielniające.

Doznający przemocy w wielu przypadkach staje się osobą bezradną wobec przeciwności, którym musi sprostać. Do zadań wszystkich zaangażowanych podmiotów należy wskazanie różnych możliwości i miejsc, w których można uzyskać pomoc, wraz ze wskazaniem zakresu tejże pomocy. Niedopuszczalna jest sytuacja, w której osoba doznająca przemocy jest odsyłana z urzędu do urzędu, ponieważ nikt nie poczuwa się do odpowiedzialności za zainteresowanie się sprawą. W takim przypadku bardzo prawdopodobnym jest wyrobienie w doznającym przemocy przeświadczenia, że nikogo jego problem nie obchodzi, co często próbują wmówić swoim ofiarom osoby stosujące przemoc.

Dla zintegrowania działania wszystkich służb, urzędów i instytucji należy na bieżąco poprawiać istniejące procedury i dogrywać ustalone „ścieżki działań”, w których należy wzajemnie się wspierać. Do koordynatora programu należy pozyskiwanie informacji i dalsze informowanie partnerów programu o różnych możliwościach wspierania ofiar przemocy. Mapa obszarów pomocy obejmować musi oprócz służb interwencyjnych także organizacje pozarządowe, świetlice oraz inne podmioty, które zajmują się wychowywaniem dzieci i młodzieży, organizacją czasu wolnego bądź rozwijaniem zdolności i zainteresowań.

Tego typu działania instytucji i służb mogą zapobiegać wykluczeniu społecznemu ofiar przemocy oraz wyposażać je w pakiet umiejętności interpersonalnych zaburzonych działaniem sprawcy.

Konieczne jest także wsparcie psychologiczne osób doznających przemocy – od momentu zaistnienia bądź ujawnienia kryzysu do jego zażegnania i uporania się ze skutkami. W powiecie zgorzeleckim istnieje możliwość bezpłatnego korzystania z pomocy psychologicznej a także prawnej. Tak samo ważna jest terapia psychologiczna dzieci, które muszą uporać się z przeżytą traumą, aby bez obciążeń wejść w dorosłe życie oraz osób dorosłych. Pozostawienie problemu może niestety doprowadzić do wzrostu kolejnego pokolenia obciążonego wypaczeniem wyniesionym z domu rodzinnego, a w rezultacie następną falą przemocy.

Jednocześnie ze wsparciem psychologicznym osobę doznającą przemocy należy wyposażać w wiedzę jak może się bronić przed sprawcą przemocy. I tu w grę wchodzi pomoc prawna – dostępna bezpłatnie. Ważne jest informowanie przez służby o dyżurach pomocy prawnej – wskazujące ofierze przemocy jakie kroki prawne może przedsięwziąć celem poprawienia swojej sytuacji.

W większości przypadków przemocy w rodzinie pomimo objęcia procedurą Niebieskiej Karty, osoba stosująca przemoc nadal mieszka razem z osobą doznającą przemocy. W miarę posiadanych możliwości powinno dążyć się do jak najszybszego oddzielenia osoby stosującej przemoc od ofiary w sytuacji interwencyjnej – ostrego konfliktu.

Istnieją różne możliwości prawne do oddzielenia osoby stosującej przemoc od ofiary. Poniżej przedstawione są dane przekazane przez Sąd Rejonowy w Zgorzelcu, przedstawiające sytuację tych instrumentów prawnych w ostatnich trzech latach:

WSKAŹNIK	2017	2018	2019
Ilość wniosków o wydanie nakazu opuszczenia mieszkania przez sprawcę przemocy w postępowaniu cywilnym	2	4	3
Ilość wydanych nakazów opuszczenia mieszkania przez sprawcę przemocy w postępowaniu cywilnym	1	1	4
Czas trwania najkrótszego i najdłuższego postępowania o wydanie nakazu opuszczenia mieszkania przez sprawcę przemocy w danym roku	2 – do 3 miesięcy 1 – 3 do 6 miesięcy	1 – do 3 miesięcy 1 – 3 do 6 miesięcy	3 – do 3 miesięcy 1 – 3 do 6 miesięcy
Ilość wydanych nakazów okresowego opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym – w charakterze środka karnego	1	2	3

Przedstawione powyżej liczbowe dane sądowe są niewielkie w stosunku do pozostałych. W zestawieniu z danymi z diagnozy widać, jak niewiele osób korzysta z powyższego rozwiązania. Przyczyny są bardzo różne – psychologiczne, ekonomiczne a czasami także brak wiedzy o takiej możliwości.

Końcowym etapem objęcia pomocą osobę doznającą przemocy jest jej usamodzielnienie. Następuje ono przez systematyczną pracę socjalną. Osoba doznająca przemocy często popada w wycofanie, bierność i apatię. Wydaje się nawet, że traci umiejętności interpersonalne nabyte we wcześniejszych okresach życia. Praca socjalna jest niezwykle istotna jako uzupełnienie terapii psychologicznej. Wyjście z trudnej sytuacji życiowej, z jego perspektywy bywa zadaniem ponad siły. Pracownik pomocy społecznej wskazując metody działania i motywując do zaangażowania się we własne sprawy pobudza aktywność osoby objętej wsparciem i niejako „zmusza” do powrotu do życia społecznego. Budzi również na powrót zaufanie do innych a także do własnej samodzielności i zaradności.

Kierunek V – oddziaływania korekcyjno - edukacyjne na osoby stosujące przemoc w rodzinie.

- 1) Programy korekcyjno – edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie
Merytoryczna treść programów powinna skupiać się na następujących elementach:
 - a) Edukacja – program ma dostarczać informacji, które pozwolą uczestnikom zrozumieć pojęcie przemocy w rodzinie. Edukowanie powinno również powodować konfrontację przekonań i postaw, za pomocą których sprawcy usprawiedliwiają stosowanie przemocy. Celem jest nauczenie uczestników w jaki sposób ich zachowanie krzywdząco wpływa na członków rodziny i na ich wzajemne relacje. Przygotowanie do wzięcia odpowiedzialności etycznej oraz psychologicznej za własne czyny, oraz do zainicjowania zmian w ich relacjach prywatnych i rodzinnych.
 - b) Nauka rozpoznawania swoich emocji oraz zmiana nastawienia. Program powinien być tak skonstruowany, by uczestnik po jego ukończeniu potrafił znaleźć konstruktywną alternatywę dla działań przemocowych.
 - c) Promocja – cel, sposób przeprowadzenia, adresaci oraz terminy powinny być nagłośnione w lokalnym środowisku.
- 2) Nabór i selekcja uczestników:
 - a) Uczestnicy takich form oddziaływań bardzo rzadko zgłaszają się na nie samodzielnie. W przeważającej części potrzebne jest współdziałanie wszystkich instytucji w celu wywarcia nacisku sądowo – administracyjnego. Nabór uczestników następować powinien także w wyniku systematycznej pracy socjalnej pracowników Ośrodków Pomocy Społecznej, kuratorów sądowych bądź przez pracowników organizacji pozarządowych.
 - b) Osoby biorące udział w programie powinny uznawać fakt, że stosują przemoc. Ci uczestnicy, którzy są uzależnieni przede wszystkim powinni poddać się terapii uzależnienia, a jako program wspierający traktować niniejsze działania.
 - c) Pierwszy etap programu to zebranie danych o każdym uczestniku dotyczących jego sytuacji życiowej oraz o specyfice przemocy, którą stosował.

Podstawową formą pracy w programach korekcyjno – edukacyjnych są spotkania grupowe prowadzone przez edukatorów posiadających uprawnienia w tym zakresie, a także spotkania indywidualne w zależności od potrzeb uczestnika. Każdy uczestnik zajęć grupowych może uzyskać wsparcie specjalistyczne m.in. psychologiczne.

Każdy z programów korekcyjno – edukacyjnych prowadzonych przez PCPR w Zgorzelcu ze względu na różnorodność uczestników ma jasno sprecyzowane reguły uczestnictwa.

Obowiązkowe elementy reguł uczestnictwa w zajęciach to:

1. Systematyczność uczestnictwa w zajęciach.
2. Zobowiązanie się uczestnika do zaniechania postaw przemocowych i nasyconych agresją.

3. Zobowiązanie się uczestnika do zachowania się na zajęciach zgodnego z zasadami współżycia społecznego oraz kontraktem wypracowanym przez grupę.
4. Uznanie przez uczestnika własnej odpowiedzialności za stosowanie przemocy.
5. Osoby uzależnione biorą udział w programie po zakończeniu terapii uzależnienia bądź uzyskaniu rekomendacji osoby prowadzącej terapię. Zobowiązują się także do powstrzymywania się od spożywania alkoholu i zażywania substancji psychoaktywnych.

W trakcie trwania programu monitorowane jest stosowanie przemocy i dokonywana jest weryfikacja zmiany postaw uczestnika w stosunku do rodziny.

Merytoryczna część programów korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie poza treściami edukacyjnymi obejmuje praktyczne ćwiczenia dostarczające doświadczeń osobistych, które wpłyną na zmianę zachowań i postaw związanych z przemocą. Formy warsztatowe nakierowane są na kształcenie pozytywnych wzorców, alternatywne rozładowywanie napięć, głębsze poznanie samego siebie aco za tym idzie własnych reakcji i ograniczeń. Zajęcia wchodzące w skład programu powinny być prowadzone systemem małych grup.

Oprócz programów korekcyjno – edukacyjnych osoby stosujące przemoc w rodzinie w zależności od indywidualnych potrzeb powinny być objęte pracą socjalną jak również terapią psychologiczną.

Kierunek VI – zapewnienie miejsc osobom doznającym przemocy w Ośrodkach Wsparcia oraz Ośrodkach Interwencji Kryzysowej.

Osoby w kryzysie wymagają kompleksowego wsparcia. W wielu sytuacjach dochodzi do konieczności odseparowania osoby doznającej przemocy od sprawcy i zabrania z jej obecnego środowiska.

Wychodząc naprzeciw potrzebom i w celu zapewnienia całościowej pomocy osobom znajdującym się w kryzysie Powiat Zgorzelecki zapewnia miejsca w Ośrodku Wsparcia dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w Pobiednej. Jest to ośrodek funkcjonujący na terenie sąsiedniego powiatu. W tym celu Powiat Zgorzelecki podpisał porozumienie z Powiatem Lubańskim w zakresie zapewnienia mieszkańcom powiatu zgorzeleckiego całodobowego, okresowego pobytu w w/w Ośrodku Wsparcia. Do ośrodka mogą być kierowane matki z dziećmi i inne osoby sprawujące opiekę nad dziećmi. W ośrodku świadczona jest specjalistyczna pomoc m.in. psychologiczno – terapeutycznego oraz w zależności od potrzeb – poradnictwo prawne i socjalne.

Zasady kierowania osób potrzebujących z powiatu zgorzeleckiego do ośrodka wsparcia w Pobiednej zostały szczegółowo omówione z przedstawicielami wszystkich gmin powiatu zgorzeleckiego. Zgodnie z porozumieniem pomiędzy powiatami organem kierującym do Ośrodka Wsparcia w Pobiednej jest PCPR w Lubaniu.

Powiat Zgorzelecki również podpisał porozumienie z Powiatem Lubańskim w zakresie zabezpieczenia miejsc w Ośrodku Interwencji Kryzysowej funkcjonującym w Smolniku.

Porozumienie obejmuje usługi w zakresie interwencji kryzysowej. Interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań, których celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej.

Organem kierującym do Ośrodka Interwencji Kryzysowej jest PCPR w Zgorzelcu.

Kierunek VII – zintegrowane działania wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację programu.

Żadnego z celów niniejszego programu nie uda się osiągnąć w zadowalającym stopniu bez współdziałania podmiotów realizujących działania. Ciągły kontakt usprawni i podniesie efektywność świadczonego wsparcia.

Zakres współpracy obejmować będzie:

- wymianę informacji dotyczących konkretnych przypadków,
- opracowywanie planów wsparcia indywidualnego,
- wspólne działania profilaktyczne i promocyjne,
- prowadzenie kampanii społecznych na rzecz przeciwdziałania przemocy,
- działania interwencyjne,
- spotkania robocze usprawniające działania, monitoring i ewaluację programu.

ROZDZIAŁ IV

MONITORING, EWALUACJA, SPRAWOZDAWCZOŚĆ

Monitoring programu będzie prowadzony na bieżąco. Przeciwdziałanie przemocy bowiem jest sprawą interdyscyplinarną i tylko bieżące monitorowanie zmian potrzeb i przepisów zapewni prawidłową realizację celów i zadań.

W chwili stwierdzenia konieczności zmian zostaną one zainicjowane przez koordynatora programu – PCPR w Zgorzelcu.

Monitoring w sposób sformalizowany będzie przeprowadzany raz w roku w formie sprawozdawczości przekazywanej w Centralnej Aplikacji Statystycznej.

Ewaluacja programu odbędzie się w ostatnim roku obowiązywania programu i będzie wchodziła w skład dokumentacji tworzącej nowy program. Głównym zadaniem ewaluacji jest określenie czy i w jakim stopniu program i jego poszczególne elementy doprowadziły do osiągnięcia założonych celów. Takie ujęcie spowoduje ciągłość działań w kolejnym okresie programowania i zapobiegnie powielaniu zadań uznanych za zbędne oraz pozwoli wprowadzić nowe, niezbędne zadania w odniesieniu do bieżącej sytuacji w powiecie.

Sprawozdawczość programu jest skorelowana ze sprawozdawczością programu profilaktycznego dot. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Podmioty współpracujące w programie będą przekazywać do PCPR w Zgorzelcu wypełnione karty działań programowych, stanowiące załącznik nr 1 do niniejszego programu, które utworzą Bank Dobrych Praktyk. Jest to nowe działanie, które będzie kontynuowane i włączane do niego będą coraz nowsze dziedziny działalności. Tak zgromadzony materiał stanowić będzie nie tylko sprawozdanie ale niezwykle cenny materiał programowo – organizacyjny dla innych jednostek, dla nowych pracowników oraz będzie promocją działań jednostek powiatowych. Treści wykazane przez autorów materiałów nie będą modyfikowane, tylko traktowane jako utwór w rozumieniu praw autorskich i praw pokrewnych.

Jeśli jednostki będą podejmowały typowe działania proceduralne wyrażone wprost w przepisach (np. procedury Niebieskiej Karty, wsparcie specjalistyczne, rzeczowe, finansowe itp.) – dane te zostaną ujęte zbiorczo na wzorze, który stanowi załącznik nr 2 do programu.